

นวัตกรรมเครือข่ายการเรียนรู้สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา

นางฉัตร รุ่งเนย คด.* จันทร์จิรา สีสว่าง MS.**
นิจวรรณ วีรวัฒน์นอม คด.***

บทคัดย่อ

นวัตกรรมเครือข่ายการเรียนรู้มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์มากขึ้นในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ 1) กระบวนการคิดอย่างเป็นระบบและจินตนาการ 2) องค์กรหรือชุมชนแห่งการเรียนรู้ และ 3) กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการจัดการ ผู้บริหารต้องตระหนักถึงความสำคัญและทำหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง สามารถเชื่อมโยงกับองค์กรเครือข่ายทั้งภาครัฐ เอกชน ชุมชน ธุรกิจหรือองค์กรวิชาการ เพื่อกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งส่งเสริมการใช้เครือข่ายทางสังคมเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงาน และขยายเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งในและต่างประเทศ เพื่อการดำรงอยู่ของเครือข่ายการเรียนรู้และสามารถพัฒนาองค์กรไปสู่องค์กรสมรรถนะสูงเพื่อเป็นผู้นำทางการจัดการศึกษาในระดับอาเซียนและนานาชาติต่อไป

คำสำคัญ : นวัตกรรม เครือข่าย การเรียนรู้ การพัฒนาคุณภาพการศึกษา

* พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ วิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี

** พยาบาลวิชาชีพปฏิบัติการ วิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี

*** พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชัยนาท

Innovation Learning Network for Educational Quality Development

Nongnaphat Rungnoi PhD.* Junjira Seesawang MS.**

Nitjawan Weerawatthanodom Ph.D.***

Abstract

Innovation learning network is more important for strategic planning in higher education development. The development of learning innovation consists of three major factors: 1) the systematic thinking process and imagination 2) an organization or a community of learning, and 3) the knowledge sharing process and management. The administrators need to recognize the importance and perform as transformational leaders. They should link to a network of public, private, community organizations, and business or academic organizations in order to motivate the learning process and their continuous involvement. Furthermore, they should to enhance the using of social network-centric operations, and expand the networks for learning both in local and abroad. These contribute to the existence of learning networks and develop organization into a high-performance leader in education in the ASEAN region and international countries.

Keywords : Innovation, Network Learning, Educational Quality Development

* Registered nurse, senior professional level, Prachomklao College of Nursing, Phetchaburi province

** Registered nurse, practical level, Prachomklao College of Nursing, Phetchaburi province

*** Registered nurse, senior professional level, Boromarajonani College of Nursing, Chainat

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและความก้าวหน้าทางวิชาการในสังคมยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ ทำให้มีการนำความรู้มาสร้างผลผลิตทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างกว้างขวาง เกิดวัฒนธรรมการรับและบริโภคสิ่งที่ผลิตคิดค้นมาจากต่างประเทศโดยตลอด การเข้าสู่สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ยิ่งเท่าทันจำเป็นต้องปรับกระบวนการทัศน์ในการจัดการศึกษา สร้างคนไทยที่มีคุณลักษณะ 7 ประการ คือ เรียนรู้ สร้างความรู้ ใช้ความรู้ สร้างผลผลิต มีประสิทธิภาพมีคุณภาพ แข่งขันได้ และมีพื้นฐานแนวคิดของไทย¹ เพื่อให้ประเทศไทยพัฒนาได้อย่างมีศักดิ์ศรีและเท่าเทียมกับต่างประเทศทั้งในด้านการศึกษา เศรษฐกิจและสังคม และนอกจากนี้การที่ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 และกำหนดพันธกิจ คือ ประเทศไทยมีความพร้อมและร่วมนำการพัฒนาสุขภาพในภูมิภาคอาเซียน การดำเนินการเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนดังกล่าวส่งผลให้มีการแข่งขันเพิ่มขึ้นทุกด้าน โดยมีผลกระทบทั้งด้านบวก เช่น โอกาสในการเป็นผู้นำด้านระบบบริการสุขภาพ และด้านลบ เช่น การแพร่ระบาดของโรคติดต่อ การแพร่กระจายของสินค้าที่มีผลต่อสุขภาพ การเคลื่อนย้ายบุคลากร เป็นต้น² ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาจึงต้องตระหนักถึงความสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา พัฒนาสมรรถนะของบุคลากรและนักศึกษาเพิ่มขึ้น เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาถือเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศและชุมชน เพราะเป็นแหล่งเรียนรู้และสร้างคนไปพัฒนาประเทศ การส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในและต่างประเทศจะช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันและช่วยพัฒนาคุณภาพของการจัดการศึกษาและพัฒนาสังคมได้เพิ่มขึ้น เกิดเป็นสังคมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างต่อเนื่องในทุกที่ทุกเวลา และตอบสนองความแตกต่างของแต่ละบุคคล

การเรียนรู้เป็นเรื่องที่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์มากขึ้นในการพัฒนามนุษย์และความเจริญของประเทศ โดยการเรียนรู้เป็นสื่อเชื่อมโยงกับข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้และทักษะซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของระบบเศรษฐกิจและการศึกษาสมัยใหม่ การเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จ คือ การที่แต่ละบุคคลสามารถประยุกต์ใช้เครื่องมือ ข้อมูลข่าวสารและองค์ความรู้ที่เหมาะสม เพื่อแก้ปัญหาแสวงหาโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่วนเครือข่ายการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต เครือข่ายเป็นระบบการเชื่อมโยงระหว่างบุคคล หน่วยงาน องค์กร สถาบันเข้าด้วยกัน ทำให้สามารถแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ข้อมูลข่าวสาร ทักษะ ทฤษฎี ตลอดจนส่งเสริมภารกิจให้บรรลุผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้หรือการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong learning or lifelong education)

ความหมายและความสำคัญของการพัฒนาวัฒนธรรม

นวัตกรรมเป็นคำศัพท์ที่เริ่มมีใช้ในประเทศไทยประมาณ 15 ปีที่ผ่านมา มาจากภาษาอังกฤษคำว่า “Innovation” มีรากศัพท์คำกริยาว่า “Innovate” ซึ่งมาจากภาษาละตินว่า “Innovat-” แปลว่า “ถูกเปลี่ยนใหม่ ถูกแก้ไข”³ พจนานุกรมฉบับของอ็อกฟอร์ดให้ความหมายของคำกริยานี้ว่า “การกระทำหรือกระบวนการสร้างสิ่งใหม่”⁴

นวัตกรรมเป็นแนวความคิด การปฏิบัติหรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ที่ยังไม่เคยมีใช้มาก่อนหรือการพัฒนาคิดแปลงจากของเดิมที่มีอยู่แล้วให้ทันสมัยและใช้ได้ผลดียิ่งขึ้น เมื่อนำนวัตกรรมมาใช้จะช่วยให้การทำงานนั้นได้ผลดีมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงกว่าเดิม ทั้งยังช่วยประหยัดเวลาและแรงงานได้ด้วย⁵⁻⁶

ยศนัย เครื่องทิพย์⁷ กล่าวว่า นวัตกรรม คือ แนวความคิด วิธีการปฏิบัติรวมทั้งกิจกรรมใหม่ที่น่าไปสู่กระบวนการพัฒนา อาศัยการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมให้กลายเป็นโอกาสและถ่ายทอดไปสู่แนวความคิดใหม่ที่ทำให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

นวัตกรรมเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การใช้ชีวิตของมนุษย์ที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม อาจเปลี่ยนจากประเพณี ธรรมเนียมเป็นวัฒนธรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนในสังคม⁸ นวัตกรรมในด้านเศรษฐกิจ คือ สิ่งที่ย่อยออกของสิ่งประดิษฐ์ ให้เข้าถึงและเป็นที่ยอมรับของตลาดในลักษณะของผลิตภัณฑ์ใหม่ หรือเป็นกระบวนการใหม่ที่มีการพัฒนาขึ้นมาใช้เป็นครั้งแรก และทำให้เกิดประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ⁹ สำหรับด้านการศึกษา นวัตกรรม หมายถึง การนำสิ่งใหม่อาจอยู่ในรูปของความคิด การกระทำ หรือสิ่งประดิษฐ์มาใช้ในระบบการศึกษา เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษา¹⁰

สรุปได้ว่า นวัตกรรมประกอบด้วยมิติสำคัญ 3 มิติ คือ ความใหม่ (Newness) อาจเป็นผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการใหม่หรือปรับปรุงจากของเดิม⁶ ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ (Economic benefits) คือ ทำให้เกิดประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ หรือเกิดมูลค่าเพิ่ม¹⁰⁻¹¹ และต้องเกิดจากการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งใหม่ ไม่ใช่ทำซ้ำหรือลอกเลียนแบบ⁶

ความหมายของนวัตกรรมในทัศนะของผู้เขียน หมายถึง แนวความคิด สิ่งประดิษฐ์ วิธีการปฏิบัติใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อนหรือการพัฒนาต่อยอดจากของเดิม เพื่อให้เกิดประโยชน์หรือมูลค่าเพิ่มในการนำไปใช้เพิ่มขึ้น

พระมหาสุทิตย์ ออบุ่น¹⁰ กล่าวว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงอธิบายความสำคัญของนวัตกรรมในการ

แสดงปาฐกถาเรื่องเทคโนโลยี นวัตกรรมกับการพัฒนาประเทศ เมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2542 ว่า

“...คนเรานั้นจะต้องมีนวัตกรรม คือ ต้อง Innovative หรือรู้จักสร้างสรรค์ ต้องมีความพร้อมที่จะก้าวไปข้างหน้า ปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของโลก แต่ว่าก็ต้องสามารถปรับโลกให้เหมาะสมสอดคล้องกับความเป็นอยู่หรือความพอใจความสุขสบายของตัวเองเหมือนกัน ต้องแก้ปัญหาด้วยความคิด พยายามหนึ่งต้นก็ต้องหาทางใหม่ ไม่ถ่มมือถ่มเท้ายิ่งในภาวะวิกฤต ยิ่งต้องการนวัตกรรม ซึ่งไม่เฉพาะแต่นวัตกรรมทางเทคโนโลยีเท่านั้น หากแต่เป็นนวัตกรรมของทั้งระบบโดยรวม ตั้งแต่สังคม เศรษฐกิจและวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรม...”

นวัตกรรมเป็นเครื่องมือสำคัญของผู้ผลิตในการสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขัน โอกาสทางการตลาด¹² การพัฒนานวัตกรรมเป็นการส่งเสริมให้บุคคลมีความคิดสร้างสรรค์และสามารถพัฒนาเทคโนโลยีให้เจริญก้าวหน้า มีการนำความรู้ความสามารถไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดสิ่งประดิษฐ์ ผลผลิต ผลงานและการบริการใหม่ที่ตรงตามความต้องการของผู้ใช้ ส่งเสริมและพัฒนาภูมิปัญญาให้มีคุณค่ามากขึ้น พัฒนาความสามารถของบุคคล พัฒนาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้คุ้มค่าและยาวนานยิ่งขึ้น ทำให้คนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เนื่องจากมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมตามความต้องการ และเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในระยะยาวอีกด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายการเรียนรู้

เครือข่ายการเรียนรู้ (Learning Network) เป็นแนวคิดและกระบวนการในการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล ชุมชน ตลอดจนองค์กรให้เกื้อกูลและเชื่อมโยงกัน มีการแลกเปลี่ยนความรู้ เครือข่ายการเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการหรือกลไกที่ก่อให้เกิดกระบวนการ

เรียนรู้โดยการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ รูปแบบของเครือข่ายการเรียนรู้ไม่มีกฎเกณฑ์หรือหลักเกณฑ์ตายตัว บุคคลต้องเรียนรู้จากกันและกัน แล้วขยายความรู้ให้ผู้อื่นทราบ เป็นการช่วยให้เกิดการศึกษาที่หลากหลายสอดคล้องกับความต้องการของบุคคล

ความหมายของเครือข่ายการเรียนรู้นั้นได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลาย เช่น

เครือข่ายการเรียนรู้ หมายถึง การแลกเปลี่ยนเชื่อมโยงที่มีอย่างน้อย 2 หน่วยขึ้นไป จนเป็นระบบที่เชื่อมโยงกัน นำไปสู่การแก้ปัญหาหรือการพัฒนาได้¹³

เครือข่ายการเรียนรู้ หมายถึง ขอบเขตแห่งความสัมพันธ์ของกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีลักษณะประสาน ติดต่อสัมพันธ์ เชื่อมโยงอย่างต่อเนื่องในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือหลายกิจกรรม ระหว่างคนกับคน คนกับกลุ่ม และกลุ่มกับกลุ่ม¹⁴

เครือข่ายการเรียนรู้ หมายถึง การประสานแหล่งความรู้และข้อมูลข่าวสารการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และการปฏิบัติงานอย่างสอดคล้อง เชื่อมโยงกันทั้งระหว่างงานที่รับผิดชอบ การจัดการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนและระหว่างหน่วยงานอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนในระดับต่างๆ ตลอดจนระบบการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ เพื่อแลกเปลี่ยน ถ่ายทอดและกระจายความรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสได้เรียนรู้อย่างกว้างขวางและต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความต้องการของบุคคลและชุมชน¹⁵

วิชัย ตันศิริ¹⁶ ได้แสดงทัศนะว่า หัวใจสำคัญของเครือข่ายการเรียนรู้ คือ การถ่ายทอดแลกเปลี่ยน และกระจายความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนการสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับชุมชน และความรู้ดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาภายในชุมชน ในแต่ละชุมชนมักมีความรู้ที่มีการสะสมและสืบทอดกันมา ซึ่งมักเป็นความรู้ที่

เกี่ยวข้องกับการวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนนั้นๆ และเป็นความรู้ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสภาพที่เป็นจริงของชุมชน

จากความหมายของเครือข่ายการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า เครือข่ายการเรียนรู้หมายถึง การแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ข้อมูลข่าวสาร ประสบการณ์ และการเรียนรู้ระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร และแหล่งความรู้ที่มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จนเป็นระบบที่เชื่อมโยงกัน ส่งผลให้เกิดการเผยแพร่และการประยุกต์ความรู้ใหม่เพื่อวัตถุประสงค์ทางวิชาชีพหรือทางสังคม ซึ่งกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแก้ปัญหาร่วมกัน เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้บุคคลได้มีโอกาสคิด วิเคราะห์หาสาเหตุ และแนวทางแก้ไขร่วมกัน กล่าวได้ว่าการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ เป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาความรู้ที่ยั่งยืน

การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้

ปัจจุบันมีการสร้างระบบเครือข่ายการเรียนรู้กันมากขึ้น โดยนำทฤษฎีของการจัดการสมัยใหม่ที่จะต้องหาวิธีการจัดการที่ดี โดยไม่มองว่าตัวเองเป็นศูนย์กลางอย่างเดียว แต่เป็นการมองในลักษณะของพันธมิตร (Alliance) ที่มีหลาย ๆ ส่วนมาทำงานร่วมกันมากขึ้น โดยแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และการเรียนรู้ก็ต้องเรียนรู้สิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ที่เรียกว่า “New Knowledge” เพราะความรู้เกิดขึ้นใหม่อย่างรวดเร็ว จึงต้องศึกษาหาความรู้ในรูปแบบที่เรียกว่า “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” ดังนั้นการส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้จึงเป็นวิธีการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในยุคสมัยสังคมนวัตกรรม¹⁷ การส่งเสริมให้บุคคลสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารได้ทั่วโลก เป็นการแลกเปลี่ยนที่นำเอาส่วนดีหรือจุดแข็งของแต่ละบุคคลมาเรียนรู้และสนับสนุนซึ่งกันและกัน ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้ คือ เกิดการผนึกกำลัง (Synergy) ซึ่งเป็นการระดมกำลังในด้านต่างๆ เช่น ความรู้ ประสบการณ์

บุคลากรและทรัพยากรต่างๆ เพื่อร่วมกันทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์และพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการพัฒนางานที่มีการใช้วิธีการที่เป็นรูปแบบของคนในหน่วยงาน หรือองค์กรเดียวกันจะมีลักษณะ การดำเนินงานภายใต้กรอบความคิดเดิม อาศัยข้อมูลข่าวสารที่ไหลเวียนอยู่ภายในองค์กร หรือการใช้ทรัพยากรหรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่พอจะหาได้ใกล้มือ จะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนางานอย่างยิ่งและไม่อาจแก้ปัญหาที่ซับซ้อนได้ ดังนั้นการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนางาน เนื่องจากมีการเปิดโอกาสให้บุคคลและองค์กรได้มีการติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ เครื่องมือ และสื่อเพื่อร่วมมือกันทำงานได้มากขึ้นในลักษณะของการเอื้อประโยชน์ต่อกัน เป็นการลดการทำงานและการใช้ทรัพยากรซ้ำซ้อน

การเรียนรู้เป็นเรื่องที่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์มากขึ้นในการพัฒนาบุคคลและความเจริญของชาติ โดยการเรียนรู้เป็นสื่อเชื่อมโยงกับข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้และทักษะซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของระบบเศรษฐกิจและการศึกษาสมัยใหม่ การเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จก็คือ การที่แต่ละบุคคลสามารถประยุกต์ใช้เครื่องมือ ข้อมูลข่าวสาร และองค์ความรู้ที่เหมาะสม เพื่อแก้ปัญหา แสวงหาโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่วนเครือข่ายการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต เครือข่ายเป็นระบบการเชื่อมโยงระหว่างบุคคล หน่วยงาน องค์กร สถาบันเข้าด้วยกัน ทำให้สามารถแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ข้อมูลข่าวสาร ทรัพยากร ตลอดจนส่งเสริมการกิจให้บรรลุผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้หรือการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong learning/ lifelong education)

ในการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ จำเป็นจะต้องคำนึงถึงหลักการสำคัญของเครือข่ายการเรียนรู้และคุณลักษณะพิเศษของเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่กระบวนการและกิจกรรมในการพัฒนา

หลักการสำคัญของเครือข่ายการเรียนรู้
ประกอบด้วย ดังนี้

1. การกระตุ้นความคิด ความใฝ่แสวงหาความรู้ จิตสำนึกในการพัฒนา และการมีส่วนร่วมในการพัฒนา
2. การถ่ายทอด แลกเปลี่ยน การกระจายความรู้ทั้งในส่วนของการวิชาการสากลและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนการสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ
3. การแลกเปลี่ยนข่าวสารกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภายในและภายนอก
4. การระดมและประสานการใช้ทรัพยากรร่วมกัน เพื่อการพัฒนาและลดความซ้ำซ้อนสูญเสียเปล่าให้มากที่สุด

คุณลักษณะพิเศษของเครือข่ายการเรียนรู้ คือ

1. สามารถเข้าถึงได้กว้างขวาง ง่ายสะดวก สามารถเรียกข้อมูลมาใช้ได้ง่ายและเชื่อมโยงเข้าหาบุคคลอื่นได้ง่ายรวดเร็ว และสามารถเรียกใช้ข้อมูลได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ที่มีเครือข่าย
2. คุณลักษณะพื้นฐานของเครือข่ายการเรียนรู้ คือการเรียนรู้แบบร่วมมือกัน ดังนั้นระบบเครือข่ายจึงควรเป็นกลุ่มของการเรียนรู้โดยผ่านระบบการสื่อสารที่สังคมยอมรับ เครือข่ายการเรียนรู้จึงมีรูปแบบของการร่วมกันบนพื้นฐานของการแบ่งปันความน่าสนใจของข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกัน
3. สร้างกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเน้นให้บุคคลเป็นผู้กระทำมากกว่าเป็นผู้ถูกกระทำ
4. บุคคลเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอน และเน้นบทบาทที่เปลี่ยนแปลงไป

5. จัดให้เครือข่ายการเรียนรู้เป็นเสมือนชุมชนของการเรียนรู้แบบออนไลน์

การพัฒนานวัตกรรมเครือข่ายการเรียนรู้

องค์ประกอบของการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ 1) กระบวนการคิดอย่างเป็นระบบและจินตนาการ 2) องค์กรหรือชุมชนแห่งการเรียนรู้ เป็นปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และสร้างองค์ความรู้ใหม่ และ 3) กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการจัดการ การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ต้องเริ่มจากการปรับปรุงของเดิมให้ทันสมัยโดยทบทวนองค์ความรู้และสถานการณ์ เชื่อมโยงความรู้กับความคิดในการปฏิบัติหรือประดิษฐ์สิ่งใหม่ ทดลองใช้ในโครงการนำร่อง ปรับปรุงและนำไปใช้ในสถานการณ์ทั่วไป¹⁰ สอดคล้องกับแนวคิดของสถาบัน destination-innovation ของประเทศอังกฤษ¹⁸ ได้สรุปขั้นตอนการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. การวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน กำหนดแนวทางศึกษาค้นคว้าและเรียนรู้แนวคิดใหม่
 2. กำหนดเป้าหมาย โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ ระบุตัวชี้วัดที่ชัดเจน
 3. ออกแบบนวัตกรรมและถ่ายทอดแนวคิดสู่บุคลากรทุกระดับ
 4. ผลิदनวัตกรรมให้สำเร็จตามแผนที่กำหนด
 5. ทดลองใช้นวัตกรรม
 6. ประเมินผลและปรับปรุงนวัตกรรม
- การพัฒนานวัตกรรมเครือข่ายการเรียนรู้สำหรับสถาบันอุดมศึกษานั้น ควรมุ่งเน้นการพัฒนาเพื่อให้เกิดความยั่งยืนและความเข้มแข็ง โดยคำนึงถึงองค์ประกอบหลักในการพัฒนา คือ

1. **วิธีการพัฒนา** ควรใช้การวิจัย และนำผลจากการวิจัยมาเป็นฐานในการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ หรืออาจใช้วิธีอื่น ๆ ที่จะสร้างนวัตกรรมของเครือข่ายการเรียนรู้ได้

2. **ความต้องการการเรียนรู้** และการพัฒนาของผู้ที่จะเป็นสมาชิกของเครือข่าย เช่น เนื้อหา ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ (Learning Style) เครือข่ายการสื่อสารที่ชอบใช้ ข้อจำกัดของผู้เรียนที่จะเป็นสมาชิกหรือผู้สนใจต่าง ๆ เช่น การเข้าถึงเครือข่าย เพื่อนำมาพัฒนาเป็นกรอบความคิดของเครือข่ายและการพัฒนารูปแบบของเครือข่าย วิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จและความล้มเหลวในการพัฒนา

3. **โครงสร้างและเครือข่ายการสื่อสาร** ช่องทางการสื่อสารในเครือข่ายการเรียนรู้ เช่น ผ่าน web หรือผ่านเครือข่ายอื่น ๆ ต้องคำนึงถึงความง่ายและสะดวกในการเข้าถึงเครือข่าย (Anywhere, Any time for everyone) เป็นต้น มีทางเลือกให้หลากหลายวิธี เปิดโอกาสให้บุคคลได้เลือกมากขึ้น

4. **ระบบข้อมูลและสารสนเทศการศึกษาและแหล่งความรู้** มีการรวบรวมแหล่งข้อมูล แหล่งการเรียนรู้ บุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งนักวิชาชีพอิสระให้ผู้เรียนหรือผู้สนใจเลือกเข้าไปแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความรู้ได้

5. **พัฒนาการของเครือข่ายการเรียนรู้** ในกระบวนการพัฒนาและกิจกรรมการพัฒนา ควรคำนึงถึงการเริ่มต้นเครือข่าย การขยาย การพัฒนา และการดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง

6. **องค์กรและโครงสร้างของเครือข่าย** ควรพิจารณาเกี่ยวกับสมาชิกองค์กร การบริหาร องค์กร กิจกรรมขององค์กร ให้มีความสอดคล้องกัน

7. กระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้
เช่น ประสานเชื่อมโยงหน่วยงาน องค์กร บุคคลที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและภายนอกให้เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกในเครือข่าย พัฒนาสมาชิก พัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างคนในกลุ่มในฐานะสมาชิกของเครือข่ายให้มีความต่อเนื่อง มีการระดมทรัพยากรความรู้ วิทยาการ รวมทั้งเปิดโอกาสให้คนในเครือข่าย ได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องและยืดหยุ่นตามความต้องการของแต่ละคน

8. กระบวนการเรียนรู้ของเครือข่าย
กระบวนการเรียนรู้และกระบวนการมีส่วนร่วมหรือการแลกเปลี่ยนทักษะ การกระตุ้นใจให้สมาชิกมีส่วนร่วม เช่น ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ สร้างกิจกรรมให้คนในเครือข่ายมีการแลกเปลี่ยนถ่ายทอดความรู้ กระจายความรู้ มีการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เช่น วิเคราะห์สภาพและปัญหา แสวงหาทางเลือกสำหรับการแก้ปัญหา ทดลอง และสรุปผลการเรียนรู้

9. กิจกรรมการเรียนรู้ และกิจกรรมการศึกษา กิจกรรมต่างๆ ควรสอดคล้องกับความต้องการของบุคคล และเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

10. การประเมินผล ต้องมีการประเมินผลอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง เพื่อนำผลมาปรับปรุงพัฒนาต่อไป

การพัฒนานวัตกรรมเครือข่ายการเรียนรู้ นั้น สิ่งที่สำคัญ คือ การสร้างความตระหนักให้กับบุคคล ซึ่งเครือข่ายการเรียนรู้ต้องพัฒนาจากภาระหนักถึงปัญหาและความต้องการของบุคคลหรือองค์กร¹⁹

บทสรุป

การพัฒนานวัตกรรมเครือข่ายการเรียนรู้ของสถาบันอุดมศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประเทศ ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาต้องตระหนัก

ถึงความสำคัญและทำหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมในรูปแบบเครือข่าย โดยเชื่อมโยงกับองค์กรเครือข่ายทั้งภาครัฐ เอกชน ชุมชน ธุรกิจหรือองค์กรวิชาการ เพื่อกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งส่งเสริมการใช้เครือข่ายทางสังคมเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงาน นอกจากนี้ต้องขยายเครือข่ายการเรียนรู้อย่างกว้างขวางทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งต้องอาศัยการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์อย่างต่อเนื่องทั้งภายในและภายนอกองค์กร เช่น เปิดเวทีการเรียนรู้ให้ผู้นำและบุคลากรได้มีโอกาสถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากการศึกษาดูงานหรือการอบรม จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนบุคลากรทั้งอาจารย์และนักศึกษา และอาจจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อบริหารจัดการโดยเน้นการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกภาคส่วน เพื่อการคงอยู่ของเครือข่ายการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาไปสู่องค์กรสมรรถนะสูงและได้รับการยอมรับทั้งในระดับชาติและนานาชาติต่อไป

เอกสารอ้างอิง

1. ไพฑูรย์ สีนลรัตน์. การศึกษาเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2549.
2. คณะอนุกรรมการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ด้านสาธารณสุขของประเทศไทยเพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน. แผนยุทธศาสตร์ด้านสาธารณสุขของประเทศไทยเพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงสาธารณสุข; 2555.
3. ปรีดา ยังสุขสถาพร, วัชริน มีรอด และ พลากกร บุญผาชนะกร. Zero to hero: 21 นวัตกรรมของคนธรรมดาที่ไม่ธรรมดา. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดีการพิมพ์; 2548.

4. Innovation. [Cited 2014 June, 13]. Available from <http://oxforddictionaries.com/definition/english/innovation>
5. สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. สูดยอนนวัตกรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี; 2550.
6. Schilling, M.A. Strategic management of technological innovation. 2nd ed. New York: McGraw-Hill; 2008.
7. ยศนัย เครื่องทิพย์. สร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อสังคมสุขภาวะ. มปท.; 2552.
8. ประพนธ์ ฬาสุกยิด. นวัตกรรมการเรียนรู้สู่การศึกษาที่แท้. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการงานนวัตกรรมการเรียนรู้ครั้งที่ 1 เรื่องการเรียนรู้ของชุมชนท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพมหานคร: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.); 2547.
9. Utterback, J.M. The dynamics of Innovation. Educause Review. 2004; 39 (1): 42-51.
10. พระมหาสุทิตย์ ออบอน. นวัตกรรมการเรียนรู้: คน ชุมชนและการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทยออฟเซต; 2548.
11. Drucker, P.F. The discipline of innovation. Harvard Business Review. 1998; November-December: 1-8.
12. สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์, พัทธ์ธีรจางวัฒนสินธุ์, อัจฉรา จันทรฉาย และประกอบ คุปรัตน์.. นวัตกรรม: ความหมาย ประเภทและความสำคัญต่อการเป็นผู้ประกอบการ. วารสารบริหารธุรกิจ. 2553; 33(128): 49-65.
13. ปาน กิมปี. เครือข่ายการเรียนรู้. วารสารสารานุกรมศึกษาศาสตร์. 2546; (ม.ป.ท.): 81-85.
14. กิดานันท์ มะลิตอง. ไอซีทีเพื่อการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์; (2548).
15. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. คู่มือการสร้างเครือข่ายร่วมพัฒนาและการส่งเสริมศักยภาพผู้เรียน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย; 2550.
16. วิชัย ดันศิริ. อุดมการณ์การศึกษา: ทฤษฎีและภาคปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2549.
17. วิชัย ดันศิริ. โฉมหน้าการศึกษาไทยในอนาคต: แนวคิดสำคัญของการปฏิรูปในพระราชบัญญัติการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2547.
18. Six-point-plan. [Cited 2014 June, 15]. Available from <http://www.destination-innovation.com/index.php?page=six-point-plan>
19. สุริชาติ จงจิตต์. แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพลังงานทางเลือกของชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2554.